

קורס מבוא במיומנויות בין אישיות – תשע"ד

Interpersonal Skills Introduction

מספר הקורס : סמסטר א' : 290.1031.01

סמסטר ב' : 290.1031.01

מרצה : דר' אנואר ח'טיב

ימי הקורס : סמסטר א' יום ה' בין השעות 12:00-14:00.

סמסטר ב' יום ג' בין השעות 08:30-10:00.

כתובת מייל : dr.anwar.kh@gmail.com

סוג הקורס : חובה (2 כל סמסטר)

אוכלוסיית יעד : סטודנטים שנה א'

שעות קבלה : סמסטר א' - יום ה' בין 14:00-15:00 בתאום מראש עם המרצה.

סמסטר ב' - יום ג' בין 11:00-12:00 בתאום מראש עם המרצה.

א. רקע :

מקצועיות בתחום זה איננה קלה להגדרה והיא נבנית על מה שיש בנו כבני אדם, מהמטען האנושי הייחודי שכל אחד מביא איתו, אך אין די בכך, הלמידה, התיאוריות, גופי הידע והמיומנויות הן שמעבות את "הצמח" שהבאנו איתנו, את הצמח שהוא אנחנו ומאפשרות לו לצמוח ולהפוך לעץ ולהוציא עוד ועוד ענפים. אם נניח שמקצועיות בסייעוד היא רק הידע והתיאוריות ונזנח את הצמח שבפנים, העץ שלנו יישאר חלול, ואם נכיר בכך שהכול נמצא בתוכנו ואת הכול אנו יודעים הצמח שלנו לא יהפוך לעץ ולא יוצא ענפים חדשים.

ב. מטרת הקורס :

קורס זה ראשון ממקבץ קורסים וסדנאות שילוו את הסטודנט/ת לאורך כל תהליך הכשרתו המקצועית בחוג לסייעוד, על מנת לפתח יכולת לניהול אינטראקציה תרפויטית (יחסי גומלין טיפוליים) עם מטופלים ו/או בני משפחותיהם מתרבויות שונות. הקורס יתמקד בהקניית ידע והבנה למהות המטען האנושי הייחודי (הצמח - העצמי) שכל אחד מביא איתו למפגש הטיפולי. בנוסף, הקורס יקנה לימוד, הפנמה וישום של סוגיות תיאורטיות, כלים ומיומנויות הקשורים לאינטראקציה טיפולית, הם שאמורים לעבות את "הצמח" שהבאנו איתנו. לאורך כל תהליך הלמידה יודגש ויומחש מדוע הכרת "העצמי" (יכולות, כוחות, חולשות וקשיים), פיתוח יכולותיו **כתהליך** מתמשך לצד לימוד גופי הידע רלבנטיים הינם תנאים הכרחיים לצורך ניהול אינטראקציה טיפולית עם האדם החולה ו/או בני משפחתו. הידע וההבנות שירכשו בקורס יהוו בסיס ללימוד החוויתי-התנסותי בקבוצות בהמשך תהליך ההכשרה. מצופה מהסטודנטים בתום הקורס :

1. יכירו, יבינו ויפעלו על פי הערכים והעקרונות עליהם מושתתת תפיסת העולם הכוללנית (הוליסטית) של

המקצוע.

2. ילמדו, יפנימו ויישמו מיומנויות תקשורת בין אישית יעילה הממוקדת באדם ובצרכיו, הנדרשות, ליצירת מערכת יחסים תרפויטית (קשר מקצועי), חיזוקה, העמקתה והשימוש בה כאמצעי להשגת מטרות טיפוליות, איסוף מידע לצורך הערכה, אבחון וטיפול.
3. יפנימו, מדוע הכרה, לימוד "העצמי" ופיתוח יכולותיו, בשילוב למידה של גופי ידע הינם תנאים הכרחיים ליישום אינטראקציה תרפויטית בתהליך ההתמקצעות.
4. ידעו לזהות מצבי לחץ, משבר ואבל.
5. ילמדו, יפנימו ויישמו עקרונות ומיומנויות להתערבות תמיכתיות הנדרשות בתהליכי התערבות שונים, במסגרות שונות למטופלים ולבני משפחה.

ג. נושאי הקורס:

1. תפיסת עולם שמנחה את גישתו של מקצוע הסייעוד ביחס לאדם החולה ויישומה הלכה למעשה באינטראקציה טיפולית.
2. אינטראקציה תרפויטית (תקשורת יעילה): הגדרה, עקרונות ומיומנויות: הקשבה (האזנה אוהדת), נוכחות, סוגי שתיקות, רפלקציה, שיקוף, סוגי שאלות, מעורבות רגשית מבוקרת (אמפטיה), עידוד, אוורור רגשות, נרמול רגשות או מתן לגיטימציה, עימות אמפטי, פירוש, מגע משוב, ועוד.
3. תהליך ההתערבות: המפגש (הראיון) הראשון עם המטופל: מבנה הראיון: שלב ההכנה: עקרונות בהכנת הסיבה הפיזית בה מתקיים המפגש- סביבה מכבדת, הכנה נפשית של איש המקצוע למפגש, שלב הפתיחה: עקרונות ומיומנויות לפתיחת ראיון ראשון, שלב הפיתוח והתשאול: עקרונות ומיומנויות לתשאול והכרות ראשונית, מוקדי ההכרות, שלב הסיום: איך מסיימים מפגש ראשון עם מתמודד, עקרונות ומיומנויות, זיהוי צרכים/בעיות ועריכת חוזה ראשוני.
4. השפעתם של ערכים, אמונות תפיסות אישיות על גישתם ומערכת היחסים המתפתחת במפגש הבינאישי בין איש המקצוע לבין המטופלים (מה מביא איש המקצוע איתו למפגש הבינאישי).
5. מערכת יחסים טיפולית (קשר מקצועי): הגדרה, סוגי קשר, איך יוצרים קשר מקצועי, חיזוק, העמקתו ושימורו הקשר המקצועי כאמצעי להשגת מטרות טיפוליות (ולא מטרה בפני עצמה), חשיבותה של מערכת היחסים (קשר מקצועי) בתהליכי התערבות טיפולית, ביטויים להיווצרותו של קשר טיפולי, מוקדי הקשר המקצועי והשימוש בו לאורך תהליך ההתערבות, ההבדלים בין מערכת יחסים מקצועית למערכת יחסים חברית.
6. התערבות תמיכתית: מהות התמיכה במפגש הטיפולי, מטרות, עקרונות ומיומנויות.
7. שיבושים בקשר: התנגדות בטיפול, תגובות העברה והעברה נגדית, גורמים, ביטויים והתמודדות.
8. מרחבי הכלה - יחסי מיכל מוכל.
9. המשמעויות של מצבי חולי/נכות עבור המטופל ו/או בני משפחתו: לחץ, משבר, אובדן אבל, ביטויים, שלבים והתמודדות.

10. סיום קשר ופרידה: גורמים, ביטויים והתערבות.

ד. דרכי ההוראה:

ההוראה תכלול בעיקר הרצאות תיאורטיות, הדגמות באמצעים שונים ודיונים בכתה.

ה. חובות והערכת הסטודנט – בשני הסמסטרים א' + ב'

1. השתתפות ונוכחות סדירה בשיעורים - חובה. תקנון האוניברסיטה מחייב הגעה לכל השיעורים, פרט להיעדרות של עד 20% מהשיעורים.

2. הסטודנטים אחראים על הקריאה העצמאית של כל החומרים הביבליוגרפיים. הקריאה העצמאית חשובה למידת התרומה והמעורבות בדיונים בכיתה.

3. מבחן – סוף סמסטר א' (50% מהציון). המבחן יתבסס על חומר הקריאה המסומן ב- * (חובה) ועל חומר ההרצאות.

מבחן סוף סמסטר ב' (50% מהציון). המבחן יתבסס על חומר הקריאה המסומן ב- * (חובה) ועל חומר ההרצאות.

רשימת מקורות ביבליוגרפיים (מומלצים וחובה*) לפי נושאי הקורס

נושאים 1 + 2 : תפיסת העולם הוליסטית. השפעתם של ערכים, אמונות תפיסות במפגש הבינאיש

*רוזנהיים, א. (1990). *אדם נפגש עם עצמו*. שוקן : תל-אביב. פרק ו': המטפל כאדם : עמ' 79-89.

Dyer, A. R. (2011). The need for a new "New medical model": A bio-psychosocial-spiritual model. *Southern Medical Journal*, 104(4), pp. 297-298.

*Engel, G. (1977). The need for a new medical model: A challenge for biomedicine. *Science*, 4286 (196), pp. 129-136.

Levinson, W., Lesser, C. S. & Epstein, R. M. (2010). Developing physician communication skills for patient-centered care. *Health Affairs*, 29(7), 1310-1318.

Mechanic, D., & Meyer, S. (2000). Concepts of trust among patients with serious illness. *Journal of social Science & Medicine*, 51, 657-668.

*Williams, C. L. (2008). *Therapeutic Interaction in Nursing* (2nd Ed). Sudbury, Massachusetts: Jones & Bartlett Publishers, Inc. Section 1: Therapeutic use of self: understanding ourselves and our relationships, using self promote health: pp. 3-25.

נושאים 3 + 4: אינטראקציה תרפויטית: הגדרה, עקרונות ומיומנויות, תהליך ההתערבות: שלבים, מטרת ומיומנויות.

בנימין, א. (1994). הראיון המסייע. תל-אביב: ספרית הפועלים, הקיבוץ המאוחד.

*גודר, ל. (2007). אמפתיה, איכפתיות והאתיקה הפסיכואנליטית. שיחות, כ"א (3), 304-309.

*קיסמנט, פ. (1988). ללמוד מן המטופל. תל-אביב: דביר. פרק 4 – צורות תקשורת אינטראקטיביות.

*רוזנהיים, א. (1990). אדם נפגש עם עצמו. שוקן: תל-אביב. פרק ז': ליווי, שיקוף, תיווך וכו', עמ' 146-90, פרק א': רגשות: "הרדאר של הנפש, השתקת רגשות ומחירה, עמ' 20-13, פרק ז': קליטה אימפטיבית: עמ' 109-90.

*Maclister, M., Matarasso, B., Dixon, B., & Shepperd, C. (2004). Conversation starters: Re-examining and reconstructing first encounters with therapeutic relationship. *Journal of Psychiatric Mental Health Nursing*, 11, 575-582.

*Elson, M. (2001). Silence, its use and abuse: A view from self psychology. *Clinical Social Work Journal*, 29, 351-360.

*Pierson, W. (1998). Reflection and nursing education. *Journal of Advanced Nursing*, 27, 165-170.

*Williams, C. L. (2008). *Therapeutic Interaction in Nursing*. (2nd Ed). Sudbury, Massachusetts: Jones & Bartlett Publishers, Inc. Section 2: Interacting with others: The process of helping, communication strategies, cross-cultural communication: pp. 29-69.

נושא 5: מערכת יחסים טיפולית (קשר מקצועי): הגדרה, חשיבותה של מערכת היחסים בתהליך התערבות טיפולית.

*כדר, א. (2001). ברית טיפולית ויחסים טיפוליים בעבודה פרטנית. נפש: רבעון לפסיכולוגיה, לטיפול, לטיפוח רגשי ולחינוך יצירתי, 6, 79-72.

*רוזנהיים, א. (1990). אדם נפגש עם עצמו. שוקן: תל-אביב. פרק ג': קשר טיפולי: עמ' 44-48.

*Hepworth, D. H., Rooney, R. H., & Larsen, J. A. (1997). *Direct social work practice*. Chicago, ILL: The Dorsey Press. Ch. 5: Relationship-building skills: Communicating with empathy and authenticity, (pp. 94-146).

*Marziali, E. & Alexander, L. (1991). The power of the therapeutic relationship. *American Journal of Orthopsychiatry*, 61 (3), 383-391.

*Peternej-Taylor, C., & Yonge, O. (2003). Exploring boundaries in the nurse-client relationship: professional roles and responsibilities. *Perspectives in Psychiatric Care*, 39(2), 55-73.

נושא 6: התערבות תמיכתית: מטרות, עקרונות ומיומנויות.

*Hainse, J. (1975). *Skills and methods*. London: Constable. Ch 5: pp58 - Ch. 6, 7 & 8: pp. 73-128.

*Novalis P, Rojcewicz S, Peele R. (1993). *Clinical manual of supportive psychotherapy*, APA Press, pp. 111-125, pp. 129-156.

Winston, A., Rosenthal, R.N., & Pinsker, H. (2004). Introduction to supportive psychotherapy. Washington, DC: American Psychiatric Publishing.

נושא 7: שיבושים בקשר: התנגדות בטיפול, תגובות העברה והעברה נגדית, גורמים, ביטויים והתמודדות.

*ברמן, ע. (1986). העברה-העברה נגדית כתהליך בין אישי כולל. שיחות, 1 (1), 6-15.

*רוזנהיים, א. (1990). אדם נפגש עם עצמו. שוקן: תל-אביב. פרק ה: שיבושים בשידור: העברה והתנגדות עמי: 60-78.

*O'Kelly, G. (1998). Countertransference in the nurse-patient relationship: A review of the literature. *Journal of Advanced Nursing*, 28(2), 391-397.

נושא 8: מרחבי הכלה ויחסי מיכל מוכל.

*ברונסקי, ע. (2004). על התפתחות היכולת להכלה. (www.amibronsky.com/ArticleInner).

*קיסמנט, פ. (1988). ללמוד מן המטופל. תל-אביב: דביר. פרק 6 – דינמיקות מפתח של הכלה.

*רויטמן, מ. (1989). הזדהות השלכתית – מפתח להבנת תהליכים בין אישיים וקבוצתיים. שיחות, 2 (ג) עמי (חובה)

Hamilton, N. G. (1990). The containing function and the analyst's projective identification. *International Journal of Psychoanalysis*, 71, 445-453

נושא 9: המשמעויות של מצבי חולי/נכות עבור המטופל /או בני משפחתו: לחץ, משבר, אובדן אבל, ביטויים, שלבים והתמודדות.

*נבון, ש., פייגין, ר., דרורי, מ. (2001). סלילת דרך- התמודדות משפחתית עם מחלה ונכות, מודלים טיפוליים. תל-אביב, רמות.

*גרנות, ת. (1985). אבדן – השפעתיו והתמודדות עמו. משרד הביטחון.

*Hatfield, A. (1997). Working collaboratively with families. *Social Work in Health Care*, 25(3), 77-85.

Hendricks, J.E. (2003). *Crisis Intervention*. Springfield, IL: Charles, C. Thomas.

*Kleinman, A., & Seeman, D. (2000). Personal experience of illness. In G. L. Albrecht, R. Fitzpatrick, & S. C. Scrimshaw (Eds.), *Handbook of social studies in health and medicine* (pp.230-242). London: Sage.

Gilbert, K. R. (1996). 'We've had the same loss, why don't we have the same grief?' Loss and differential grief in families, *Death Studies*, 20, 269-283.

Ricketts, T. (1995). Grief: A cognitive-behavioral perspective. *British Journal of Nursing*, 4, 20002-20008.

נושא 10: סיום ופרידה: גורמים, ביטויים והתערבות.

*רובינשטיין, ג. (1993). יישום מודל עיבוד האבל של קובלר-רוס לפרידה מהפונה: מכשול להערכת תוצאות התערבות, *חברה ורווחה*, יג' (2), 116-107.

*רוזנהיים, א. (1990). *אדם נפגש עם עצמו*. תל-אביב, שוקן. פרק י': עמ' 200 - 217. פרידה וסיום.

Brill, M. & Nahamani, N. (1993). Clients responses to separation from Social Work Traineres. *Journal of Teaching in Social Work*, 7(2), 97-111.